Zbiór Orzeczeń

WYROK SĄDU (czwarta izba)

z dnia16 września 2013 r.*

Konkurencja — Porozumienia, decyzje i uzgodnione praktyki — Belgijski, niemiecki, francuski, włoski, niderlandzki i austriacki rynek instalacji sanitarnych do łazienek — Decyzja stwierdzająca naruszenie art. 101 TFUE i art. 53 porozumienia EOG — Koordynacja cen i wymiana mających szczególne znaczenie informacji handlowych — Jednolite naruszenie

W sprawie T-378/10

Masco Corp., z siedzibą w Taylor, Michigan (Stany Zjednoczone),

Hansgrohe AG, z siedzibą w Schiltach (Niemcy),

Hansgrohe Deutschland Vertriebs GmbH, z siedzibą w Schiltach,

Hansgrohe Handelsgesellschaft mbH, z siedzibą w Wiener Neudorf (Austria),

Hansgrohe SA/NV, z siedzibą w Brukseli (Belgia),

Hansgrohe BV, z siedzibą w Westknollendamie (Niderlandy),

Hansgrohe SARL, z siedzibą w Antony (Francja),

Hansgrohe SRL, z siedzibą w Villanova d'Asti (Włochy),

Hüppe GmbH, z siedzibą w Bad Zwischenahn (Niemcy),

Hüppe Ges.mbH, z siedzibą w Laxenburgu (Austria),

Hüppe Belgium SA, z siedzibą w Woluwé Saint-Étienne (Belgia),

Hüppe BV, z siedzibą w Alblasserdamie (Niderlandy),

reprezentowane przez adwokatów D. Schroedera, S. Heinza oraz J. Temple'a Langa, solicitor,

strona skarżąca,

przeciwko

Komisji Europejskiej, reprezentowanej przez F. Castilla de la Torrego oraz F. Ronkesa Agerbeeka, działających w charakterze pełnomocników, wspieranych przez B. Kennelly'ego, barrister,

strona pozwana,

* Język postępowania: angielski.

mającej za przedmiot skargę o częściowe stwierdzenie nieważności art. 1 decyzji Komisji C(2010) 4185 wersja ostateczna z dnia 23 czerwca 2010 r. dotyczącej postępowania przewidzianego w art. 101 TFUE oraz art. 53 porozumienia EOG (sprawa COMP/39092 – Instalacje sanitarne do łazienek) w zakresie, w jakim Komisja uznała w nim, że skarżące uczestniczyły w jednolitym i złożonym naruszeniu w sektorze instalacji sanitarnych do łazienek,

SĄD (czwarta izba),

w składzie: I. Pelikánová, prezes, K. Jürimäe (sprawozdawca) i M. van der Woude, sędziowie,

sekretarz: N. Rosner, administrator,

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 28 lutego 2012 r.,

wydaje następujący

Wyrok

Okoliczności powstania sporu

1 Decyzją C(2010) 4185 wersja ostateczna z dnia 23 czerwca 2010 r. dotyczącą postępowania przewidzianego w art. 101 TFUE oraz art. 53 porozumienia EOG (sprawa COMP/39092 – Instalacje sanitarne do łazienek) (zwaną dalej „zaskarżoną decyzją") Komisja Europejska stwierdziła istnienie naruszenia art. 101 ust. 1 TFUE oraz art. 53 porozumienia o Europejskim Obszarze Gospodarczym (EOG) w sektorze instalacji sanitarnych do łazienek. Naruszenie to, w którym wzięło udział 17 przedsiębiorstw, miało miejsce w różnych okresach pomiędzy dniem 16 października 1992 r. a dniem 9 listopada 2004 r. i przybrało postać szeregu antykonkurencyjnych porozumień i uzgodnionych praktyk mających miejsce na terytoriach Belgii, Niemiec, Francji, Włoch, Niderlandów i Austrii (motywy 2 i 3 oraz art. 1 zaskarżonej decyzji).

2 Dokładnie rzecz ujmując, w zaskarżonej decyzji Komisja wskazała, że stwierdzone naruszenie polegało, po pierwsze, na koordynowaniu przez tych wytwórców instalacji sanitarnych do łazienek corocznych podwyżek cen oraz innych elementów taryfowych, do którego to koordynowania dochodziło podczas spotkań odbywających się regularnie w ramach krajowych organizacji zawodowych, po drugie, na ustalaniu i koordynowaniu cen przy okazji zaistnienia szczególnych okoliczności takich jak wzrost cen surowców, wprowadzenie euro czy opłat drogowych, i po trzecie, na ujawnianiu i wymianie mających szczególne znaczenie informacji handlowych. Ponadto Komisja stwierdziła, że ustalanie cen w sektorze instalacji sanitarnych do łazienek odbywało się w cyklu rocznym. w jego ramach wytwórcy określali widełki cenowe, które obowiązywały zazwyczaj przez okres jednego roku i służyły za podstawę stosunków handlowych z hurtownikami (motywy 152–163 zaskarżonej decyzji).

3 Zaskarżona decyzja dotyczy instalacji sanitarnych do łazienek należących do trzech następujących podgrup produktów: armatura sanitarna, kabiny prysznicowe wraz z wyposażeniem oraz wyroby ceramiczne (zwanych dalej „trzema podgrupami produktów") (motywy 5 i 6 zaskarżonej decyzji).

4 Amerykańskie przedsiębiorstwo Masco Corp. i jego europejskie spółki zależne, do których należą wytwórca armatury sanitarnej Hansgrohe AG oraz wytwórca kabin prysznicowych Hüppe GmbH, są następnie określane łącznie jako „skarżące". Prowadzą one działalność jedynie w zakresie dwóch z trzech podgrup produktów, czyli w zakresie armatury sanitarnej i kabin prysznicowych wraz z wyposażeniem (motyw 14 zaskarżonej decyzji).

5 W dniu 15 lipca 2004 r. skarżące powiadomiły Komisję o istnieniu kartelu w sektorze instalacji sanitarnych do łazienek i zwróciły się o zastosowanie wobec nich zwolnienia z grzywien na podstawie wydanego przez tę instytucję obwieszczenia w sprawie zwolnienia z grzywien oraz zmniejszania grzywien w przypadkach karteli (Dz.U. 2002, C 45, s. 3, zwanego dalej „komunikatem z 2002 r. w sprawie współpracy") lub ewentualnie o obniżenie kwoty tych grzywien. W dniu 2 marca 2005 r. Komisja wydała warunkową decyzję o zwolnieniu skarżących z grzywien zgodnie z art. 8 lit. a) oraz z art. 15 komunikatu z 2002 r. w sprawie współpracy (motywy 126–128 zaskarżonej decyzji).

6 W dniu 23 czerwca 2010 r. Komisja wydała zaskarżoną decyzję.

7 W zaskarżonej decyzji Komisja uznała, że wymienione w pkt 2 powyżej praktyki stanowią część globalnego planu zmierzającego do ograniczenia konkurencji między adresatami tej decyzji i mają znamiona jednolitego i ciągłego naruszenia, którego zakres zastosowania obejmował trzy wymienione w pkt 3 powyżej podgrupy produktów i dotyczył terytoriów Belgii, Niemiec, Francji, Włoch, Niderlandów i Austrii (motywy 778 i 793 zaskarżonej decyzji) (zwanego dalej „stwierdzonym naruszeniem"). W tym względzie Komisja podkreśliła w szczególności okoliczność, że praktyki odbywały się zgodnie z jednym powtarzającym się modelem, stosowanym w sześciu państwach członkowskich, w których instytucja ta przeprowadziła dochodzenie (motywy 778 i 793 zaskarżonej decyzji). Wskazała ona również na istnienie krajowych organizacji zawodowych, których działalność dotyczy wszystkich trzech podgrup produktów, nazwanych przez nią „organizacjami koordynującymi", krajowych organizacji zawodowych, których działalność dotyczy co najmniej dwóch z trzech podgrup produktów, nazwanych przez nią „organizacjami wieloproduktowymi", a także wyspecjalizowanych organizacji zrzeszających członków, których działalność koncentrowała się na jednej z tych trzech podgrup produktów (motywy 796 i 798 zaskarżonej decyzji). Komisja stwierdziła wreszcie występowanie jednej zajmującej centralną pozycję grupy przedsiębiorstw uczestniczących w kartelu w różnych państwach członkowskich oraz w ramach organizacji koordynujących i wieloproduktowych (motywy 796 i 797 zaskarżonej decyzji).

8 W art. 1 zaskarżonej decyzji Komisja wskazała 17 przedsiębiorstw jako winne naruszenia art. 101 TFUE oraz art. 53 porozumienia EOG, w przypadku skarżących w okresie pomiędzy dniem 16 października 1992 r. a dniem 9 listopada 2004 r.

9 W art. 2 ust. 1 zaskarżonej decyzji Komisja wskazała, że odstępuje ona od nałożenia grzywny na skarżące.

Przebieg postępowania i żądania stron

10 Pismem złożonym w sekretariacie Sądu w dniu 7 września 2010 r. skarżące wniosły niniejszą skargę.

11 Na podstawie sprawozdania sędziego sprawozdawcy Sąd (czwarta izba) postanowił otworzyć ustny etap postępowania.

12 Na rozprawie w dniu 28 lutego 2012 r. wysłuchano wystąpień stron oraz ich odpowiedzi na pytania ustne postawione przez Sąd.

13 Skarżące wnoszą do Sądu o:

— stwierdzenie częściowej nieważności art. 1 zaskarżonej decyzji w zakresie, w jakim Komisja doszła w nim do wniosku, że uczestniczyły one w jednolitym naruszeniu w sektorze instalacji sanitarnych;

— obciążenie Komisji kosztami postępowania.

14 Komisja wnosi do Sądu o:

— oddalenie skargi;

— obciążenie skarżących kosztami postępowania.

Co do prawa

15 Skargę swą skarżące opierają na jednym tylko zarzucie, opartym na tym, że Komisja błędnie wyciągnęła wniosek, iż uczestniczyły one w jednolitym naruszeniu w sektorze instalacji sanitarnych do łazienek.

16 Komisja kwestionuje argumentację przedstawioną przez skarżące.

17 Należy podnieść, że na poparcie swego jedynego zarzutu skarżące podnoszą dwa podstawowe argumenty, zgodnie z którymi, po pierwsze, Komisja dopuściła się błędów dotyczących okoliczności pozwalających na wyciągnięcie wniosku o istnieniu jednolitego naruszenia i uczestnictwa przedsiębiorstw w takim naruszeniu. Po drugie, na podstawie okoliczności faktycznych, jakie należało uwzględnić, nie można wyciągnąć wniosku, że w niniejszym przypadku doszło do jednolitego naruszenia, w którym brały udział skarżące. Wobec tego Sąd uznaje za właściwe rozpatrzenie obu tych części zarzutu z osobna.

W przedmiocie pierwszej części zarzutu, dotyczącej błędów popełnionych przy określaniu okoliczności pozwalających na wyciągnięcie wniosku o istnieniu jednolitego naruszenia i uczestnictwie przedsiębiorstw w takim naruszeniu

18 Skarżące podnoszą, że Komisja dopuściła się naruszenia prawa. Ich zdaniem przyjęte przez tę instytucję w zaskarżonej decyzji okoliczności pozwalające na wyciągnięcie wniosku, że doszło do jednolitego naruszenia, w którym uczestniczyły skarżące, różnią się od warunków wynikających z praktyki decyzyjnej i orzecznictwa Komisja. Komisja miała z tego względu dopuścić się również naruszenia zasad przejrzystości, pewności prawa i równości traktowania.

19 Komisja kwestionuje ten argument.

20 Należy przypomnieć, że art. 101 ust. 1 TFUE zakazuje porozumień i praktyk uzgodnionych między przedsiębiorstwami, których cel lub skutek jest antykonkurencyjny i które mogą wpływać na handel między państwami członkowskimi.

21 Naruszenie art. 101 ust. 1 TFUE może wynikać nie tylko z pojedynczych porozumień czy praktyk uzgodnionych, które winny zostać ukarane jako odrębne naruszenia, lecz również z szeregu działań czy też z zachowania o charakterze ciągłym, efektem czego te składowe mogą zostać słusznie uznane za elementy stanowiące jednolite naruszenie (zob. podobnie wyrok Trybunału z dnia 7 stycznia 2004 r. w sprawach połączonych C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P i C-219/00 P Aalborg Portland i in. przeciwko Komisji, Rec. s. I-123, pkt 258 i przytoczone tam orzecznictwo).

22 W odniesieniu w pierwszej kolejności do stwierdzenia istnienia jednolitego naruszenia to do Komisji należy wykazanie, że dane porozumienia lub uzgodnione praktyki, choć dotyczą różnych towarów, usług czy też obszarów, wpisują się w jeden całościowy plan, który uczestniczące w nich przedsiębiorstwa świadomie wprowadzają w życie, aby osiągnąć jednolity antykonkurencyjny cel (zob. podobnie ww. w pkt 21 wyrok w sprawach połączonych Aalborg Portland i in. przeciwko Komisji, pkt 258, 260; wyrok Sądu z dnia 8 lipca 2008 r. w sprawach T-54/03 Lafarge przeciwko Komisji, niepublikowany w Zbiorze, pkt 482).

23 Związki komplementarności łączące porozumienia lub praktyki stanowią obiektywne przesłanki przemawiające za istnieniem całościowego planu. Związek taki istnieje, jeśli celem omawianych porozumień lub praktyk jest odpowiedź na jedną lub kilka konsekwencji normalnej gry rynkowej, a ponadto każde z nich, wzajemne oddziałując na siebie, przyczynia się do realizacji jednolitego antykonkurencyjnego celu. W tym względzie Komisja jest zobowiązana do przeanalizowania wszelkich okoliczności faktycznych mogących wykazać lub podważyć fakt istnienia tego całościowego planu (zob. podobnie ww. w pkt 22 wyrok w sprawie Lafarge przeciwko Komisji, pkt 482; wyrok z dnia 28 kwietnia 2010 r. w sprawie T-446/05 Amann & Söhne i Cousin Filterie przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-1255, pkt 92 i przytoczone tam orzecznictwo).

24 W odniesieniu w drugiej kolejności do stwierdzenia uczestnictwa przedsiębiorstwa w jednolitym naruszeniu należy przypomnieć, iż obowiązkiem Komisji jest wykazanie, że przedsiębiorstwo to zamierzało własnym zachowaniem przyczynić się do realizacji wspólnych celów wyznaczonych przez wszystkich uczestników tego porozumienia i że znało działania planowane lub wdrażane przez inne przedsiębiorstwa dla realizacji tych samych celów lub że w sposób rozsądny mogło je przewidzieć oraz było gotowe ponieść związane z tym ryzyko (zob. podobnie ww. w pkt 21 wyrok w sprawach połączonych Aalborg Portland i in. przeciwko Komisji, pkt 83)

25 Może wystąpić sytuacja, w której przedsiębiorstwo uczestniczyło bezpośrednio we wszystkich zachowaniach antykonkurencyjnych stanowiących naruszenie jednolite i ciągłe, kiedy to Komisja jest uprawniona do przypisania owemu przedsiębiorstwu odpowiedzialności za wszystkie te zachowania, a tym samym za to naruszenie w całości. Przedsiębiorstwo mogło również uczestniczyć bezpośrednio jedynie w części zachowań antykonkurencyjnych stanowiących naruszenie jednolite i ciągłe, lecz mogło mieć wiedzę o wszystkich pozostałych zachowaniach stanowiących naruszenie, planowanych lub wdrażanych przez innych uczestników kartelu dla realizacji tych samych celów, lub mogło w sposób rozsądny je przewidzieć i było gotowe ponieść związane z tym ryzyko. W takiej sytuacji Komisja jest również uprawniona do przypisania temu przedsiębiorstwu odpowiedzialności za wszystkie zachowania antykonkurencyjne stanowiące takie naruszenie i w konsekwencji za to naruszenie w całości.

26 Jeżeli natomiast przedsiębiorstwo uczestniczyło bezpośrednio w jednym lub większej liczbie zachowań antykonkurencyjnych stanowiących naruszenie jednolite i ciągłe, ale nie zostało wykazane, że poprzez swoje własne zachowanie zamierzało ono przyczynić się do realizacji wspólnych celów wyznaczonych przez pozostałych uczestników kartelu i że znało wszystkie zachowania stanowiące naruszenie, planowane lub wdrażane przez inne przedsiębiorstwa dla realizacji tych samych celów, lub że w sposób rozsądny mogło je przewidzieć oraz że było gotowe ponieść związane z tym ryzyko, Komisja jest uprawniona do przypisania mu odpowiedzialności jedynie za zachowania, w których uczestniczyło ono bezpośrednio, i za zachowania planowane lub wdrażane przez innych uczestników dla realizacji tych samych celów co cele tego przedsiębiorstwa, co do których wykazano, że wiedziało ono o nich lub że w sposób rozsądny mogło je przewidzieć i było gotowe ponieść związane z tym ryzyko.

27 W niniejszym przypadku, po pierwsze, w odniesieniu do warunków istnienia jednolitego naruszenia należy stwierdzić, że w motywie 786 zaskarżonej decyzji Komisja uznała, iż „pojęcie jednolitego naruszenia odnosi się do sytuacji, w której kilka przedsiębiorstw uczestniczyło w naruszeniu polegającym na zachowaniu o charakterze ciągłym, któremu przyświeca jeden cel gospodarczy w postaci zakłócenia konkurencji”, i że „komplementarność różnego rodzaju działań i zachodzące między nimi synergie stanowią obiektywne przesłanki przemawiające za istnieniem tego rodzaju całościowego planu” [tłumaczenie nieoficjalne, podobnie jak dalsze cytaty z tej decyzji].

28 Z drugiej strony, w odniesieniu do stwierdzenia uczestnictwa w jednolitym naruszeniu, Komisja w motywie 789 zaskarżonej decyzji, odsyłając do orzecznictwa, stwierdziła, co następuje:

„Sama okoliczność, że każdy z uczestników kartelu mógłby odgrywać rolę dostosowaną do jego indywidualnego przypadku, nie wyklucza odpowiedzialności tego uczestnika za naruszenie jako całość, a w szczególności za działania, których dopuścili się pozostali uczestnicy, lecz które to działania mają ten sam niezgodny z prawem cel i ten sam antykonkurencyjny skutek. Przedsiębiorstwo, które poprzez działania wspierające osiągnięcie wspólnego celu uczestniczy we wspólnym bezprawnym zachowaniu, jest również odpowiedzialne, w odniesieniu do całego okresu swego uczestnictwa w tym wspólnym zachowaniu, za działania, jakie podjęli w ramach tego samego naruszenia inni uczestnicy kartelu. Ma to zaś miejsce w przypadku, gdy dowiedzione zostanie, że dane przedsiębiorstwo miało wiedzę na temat niezgodnego z prawem zachowania innych uczestników lub że mogło je rozsądnie przewidzieć, będąc gotowe ponieść tego rodzaju ryzyko”.

29 W świetle przedstawionych w pkt 27 i 28 powyżej rozważań Komisji należy stwierdzić, że instytucja ta nie dopuściła się naruszenia prawa ani nie naruszyła zasad przejrzystości, pewności prawa i równego traktowania. Przedstawione przez nią w motywach 786 i 789 zaskarżonej decyzji warunki, jakie winny być spełnione, aby można było stwierdzić istnienie jednolitego naruszenia i uczestnictwo przedsiębiorstw w takim naruszeniu, odpowiadają tym określonym w przypomnianym w pkt 21–26 powyżej orzecznictwie.

30 Stwierdzenia tego nie mogą podważyć inne podniesione przez skarżące argumenty.

31 Po pierwsze, należy oddalić jako bezzasadny użyty przez skarżące argument, zgodnie z którym Komisja błędnie podnosi, że kwalifikacja naruszenia jako jednolitego jest uzależniona jedynie od tego, czy przedsiębiorstwa miały „wspólny zamiar”. Przede wszystkim z przytoczonego w pkt 27 powyżej motywu 786 zaskarżonej decyzji wynika, że Komisja dosłownie odesłała do warunku istnienia „globalnego planu”, będącego synonimem istnienia „planu całościowego”, jako koniecznego do celu ustalenia, czy dane antykonkurencyjne praktyki stanowią składową jednolitego naruszenia. Następnie w odpowiedzi na skargę instytucja ta powołuje się wprawdzie na to, że do ustalenia istnienia jednolitego naruszenia konieczne jest istnienie po stronie potencjalnie uczestniczących w nim przedsiębiorstw wspólnego zamiaru, ale zarówno z dupliki, jak i z uwag wygłoszonych na rozprawie jednoznacznie wynika, iż jednolite naruszenie występuje jedynie wówczas, gdy jego uczestnicy realizują wynikający z takiego „wspólnego zamiaru” całościowy plan. Nie są zatem błędne ani dokonana przez Komisję w zaskarżonej decyzji ocena istnienia całościowego planu, ani nawet przyjęta przez nią w pismach procesowych wykładnia tej oceny.

32 Po drugie, należy oddalić jako częściowo bezzasadny argument skarżących, zgodnie z którym do istnienia jednolitego naruszenia konieczne jest spełnienie czterech warunków, a mianowicie, po pierwsze, istnienie globalnego planu, po drugie, związek komplementarności pomiędzy rozpatrywanymi porozumieniami i bezprawnymi praktykami, po trzecie, tożsamość uczestniczących w tych praktykach przedsiębiorstw, oraz po czwarte, posiadanie przez te przedsiębiorstwa świadomości, że realizują one wspólny cel. Jak bowiem wynika z przypomnianego w pkt 22 orzecznictwa i jak skarżące przyznały w odpowiedzi na zadane przez Sąd na rozprawie pytania, prawdą jest, że do stwierdzenia istnienia jednolitego naruszenia konieczne jest spełnienie pierwszego, drugiego i czwartego z podniesionych przez skarżące warunków. Tożsamość uczestniczących w bezprawnych praktykach przedsiębiorstw stanowi natomiast tylko jedną z przesłanek, jakie Komisja musi uwzględnić w ramach ustalania, czy istnieje całościowy plan, czy też raczej odrębne naruszenia (zob. podobnie ww. w pkt 23 wyrok w sprawie Amann & Söhne i Cousin Filterie przeciwko Komisji, pkt 99).

33 W świetle powyższego należy oddalić pierwszą podniesioną przez skarżące część zarzutu jako bezzasadną.

W przedmiocie drugiej części zarzutu, dotyczącej popełnionych podczas oceny okoliczności faktycznych błędów, które doprowadziły do kwalifikacji naruszenia jako jednolitego i do stwierdzenia uczestnictwa w nim skarżących

34 Skarżące podnoszą zasadniczo, że Komisja nie mogła stwierdzić istnienia jednolitego naruszenia i ich w nim uczestnictwa na podstawie ocenianych całościowo okoliczności niniejszego przypadku. Ich zdaniem owa instytucja pominęła szereg obiektywnych przesłanek, takich jak te, które zostały już określone w praktyce decyzyjnej oraz w orzecznictwie i które winny doprowadzić Komisję do wyciągnięcia wniosku, że te bezprawne praktyki nie stanowią składowych jednolitego naruszenia. Przesłanki te mają wynikać w szczególności z tego, że trzy podgrupy produktów należą do trzech odrębnych rynków produktowych, że nie są one ze sobą powiązane ani do siebie podobne, że żaden z uczestników nie prowadził działalności w zakresie każdej z trzech podgrup produktów, że w znacznej większości uczestnicy ci brali udział w bezprawnych praktykach dotyczących jedynie jednej z trzech podgrup produktów, że objęte tymi praktykami okresy różnią się między sobą oraz że nie istnieje żaden pełniący centralizujące funkcje organ ani żadna złożona sieć łącząca rozpatrywane organizacje zawodowe.

35 Komisja nie zgadza się z tą argumentacją.

36 Jak wynika z przytoczonego w pkt 23 powyżej orzecznictwa, to, czy spełnione zostały warunki zaistnienia jednolitego naruszenia, należy rozpatrywać w świetle całokształtu okoliczności faktycznych danego przypadku. Należy zatem najpierw przedstawić dokonaną przez Komisję w zaskarżonej decyzji analizę, na podstawie której instytucja ta wyciągnęła wniosek o istnieniu jednolitego naruszenia, w którym uczestniczyły skarżące (zob. pkt 37–51 poniżej), a następnie zbadać, czy skarżące dowiodły, że Komisja dopuściła się w tym względzie błędu w ocenie (zob. pkt 52–124 poniżej).

37 W pierwszej kolejności należy podnieść, że analiza, na podstawie której Komisja wyciągnęła wniosek o istnieniu jednolitego naruszenia w sektorze instalacji sanitarnych do łazienek oraz o uczestnictwie w nim skarżących, została w zaskarżonej decyzji podzielona na dwie części.

38 W pierwszej kolejności w motywach 792 i 793 zaskarżonej decyzji Komisja wskazuje, że wdrożone przez uczestniczące w kartelu przedsiębiorstwa niezgodne z prawem praktyki świadczą o istnieniu jednolitego naruszenia.

39 W odniesieniu do przyjętych w niniejszym przypadku ram naruszenia Komisja dokonuje w motywach 793–795 zaskarżonej decyzji czterech następujących stwierdzeń. Po pierwsze, naruszenie to miało dotyczyć trzech podgrup produktów na terytorium co najmniej sześciu państw członkowskich, a mianowicie Belgii, Niemiec, Francji, Włoch, Niderlandów i Austrii. Po drugie, zdaniem Komisji naruszenie to trwało co najmniej od dnia 16 października 1992 r. do dnia 9 listopada 2004 r. Po trzecie, stwierdzone naruszenie miało składać się z szeregu antykonkurencyjnych zachowań, które „świadczyły o pewnej przyjętej linii działania mającej za wspólny cel ograniczenie konkurencji cenowej w sektorze instalacji sanitarnych do łazienek". Po czwarte, zajmująca centralną pozycję grupa ośmiu przedsiębiorstw, składająca się ze skarżących oraz z Grohe Beteiligungs GmbH (zwanej dalej „Grohe"), American Standard Inc. (zwanej dalej „Ideal Standard"), Hansa Metallwerke AG (zwanej dalej „Hansą"), Sanitec Europe Oy (zwanej dalej „Sanitekiem"), Duscholux GmbH & Co, Duravit AG i Villeroy & Boch AG, miała uczestniczyć w stwierdzonym naruszeniu w sposób bezpośredni, stanowczy i ciągły.

40 Jeśli chodzi o szczególne okoliczności, na podstawie których Komisja wyciągnęła wniosek o istnieniu w niniejszym przypadku jednolitego naruszenia, instytucja ta przyjęła w motywie 796 zaskarżonej decyzji dziesięć czynników, które zostaną przedstawione w pkt 41–51 poniżej.

41 Po pierwsze, w odniesieniu do przedsiębiorstw, które dopuściły się naruszenia, zajmująca centralną pozycję grupa ośmiu przedsiębiorstw uczestniczyła w uzgodnieniach o znamionach zmowy we wszystkich sześciu rozpatrywanych państwach członkowskich lub w ich części i należała do organizacji koordynującej obejmującej swym działaniem co najmniej trzy podgrupy produktów. Skarżące, Grohe, Duscholux, Villeroy & Boch, Sanitec i Hansa uczestniczyły w spotkaniach następujących organizacji koordynujących: IndustrieForum Sanitär (zwanej dalej „IFS") w Niemczech, Arbeitskreis Sanitär Industrie (zwanej dalej „ASI") w Austrii i Sanitair Fabrikanten Platform (zwanej dalej „SFP") w Niderlandach (motyw 796 tiret pierwsze, motyw 797 oraz przypis 1077 zaskarżonej decyzji).

42 Po drugie, w odniesieniu do koordynacji działań między przedsiębiorstwami łącznie osiem organizacji zrzeszało producentów z co najmniej dwóch spośród trzech podgrup produktów. Istniały przede wszystkim trzy organizacje koordynujące. Następnie organizacje wieloproduktowe istniały we Włoszech (mianowicie Euroitalia i Michelangelo) i w Belgii [Amicale du sanitaire; należała do nich także grupa Home Comfort Team (zwana dalej „HCT")]. HCT usiłowała rozszerzyć zakres swej działalności z dwóch na trzy podgrupy produktów. Wreszcie częstokroć dyskusje dotyczące wielu z trzech podgrup produktów odbywały się w ramach wyspecjalizowanych organizacji, tak jak przykładowo w czasie dwóch spotkań niemieckich organizacji wyrobów ceramicznych Fachverband Sanitär-Keramische Industrie (zwanej dalej „FSKI") i Arbeitsgemeinschaft Sanitärarmaturenindustrie (zwanej dalej „AGSI"), które odbyły się w latach 2002 i 2003 i których uczestnicy dyskutowali również o podwyżkach cen armatury sanitarnej. Ponadto dwustronne kontakty między przedsiębiorstwami świadczą o istnieniu ścisłych powiązań między tymi trzema podgrupami produktów. Przykładowo członek personelu kierowniczego Hansgrohe przyznał, że zawsze usiłował uzyskać nie tylko informacje o cenach stosowanych przez konkurentów, lecz również informacje na temat całej branży, aby móc dzięki nim podejmować decyzje „na pewniejszej podstawie". Biorąc pod uwagę te spotkania i kontakty, Komisja twierdzi, że owi producenci uważali dokonywanie we wspólnych ramach koordynacji wprowadzanych przez nich podwyżek za konieczne, aby zapewnić w swym własnym interesie handlowym skuteczność wdrożonego mechanizmu czy też stwierdzić jego nieskuteczność (motyw 796 tiret pierwsze oraz motywy 798–802 i 813, a także przypis 1104 zaskarżonej decyzji).

43 Po trzecie, struktura dystrybucji trzech podgrup produktów i sposób jej funkcjonowania, funkcjonowanie całej branży oraz, w szczególności, rola odgrywana w tym trzypoziomowym systemie dystrybucyjnym przez hurtowników świadczą o istnieniu obiektywnych związków między tymi elementami. Sprzedający wszystkie z trzech podgrup produktów hurtownicy są bowiem wspólnymi klientami producentów tych trzech podgrup. Producenci owi mieli zatem silną motywację do koordynowania swego zachowania jako całości, a zwłaszcza – stosowanej wobec hurtowników polityki cenowej. Uczestnicy praktyk mających znamiona zmowy byli świadomi tego, że uczestniczą w rocznych cyklach koordynacji cen dotyczących tych samych klientów, realizowanych zazwyczaj według tego samego powtarzającego się schematu, aby móc efektem tego „zająć skuteczniejszą pozycję w corocznych negocjacjach z hurtownikami". Koordynacja ta odbywała się na poziomie krajowym ze względu na to, że hurtownicy, z którymi wytwórcy musieli prowadzić negocjacje, prowadzili przeważnie swą działalność na poziomie krajowym (motyw 796 tiret trzecie i motywy 803–805 zaskarżonej decyzji).

44 Po czwarte, w odniesieniu do mechanizmów rządzących koordynacją podwyżek cen Komisja doszła do wniosku, że te dotyczące trzech podgrup produktów praktyki były co do zasady organizowane w taki sam sposób i w tym samym czasie we wszystkich państwach członkowskich. Wytwórcy owych trzech podgrup produktów stosowali we wszystkich państwach członkowskich wspólną praktykę polegającą na systematycznej wymianie z konkurentami dotyczących wyrażonych w procentach prognoz podwyżek cen mających nastąpić w następnym cyklu cenowym, zazwyczaj jeszcze przed podaniem cen do wiadomości klientów i przed ich wejściem w życie. Praktyki te zazwyczaj miały miejsce w ramach odbywających się regularnie przez cały czas trwania kartelu spotkań organizacji, podczas których uczestnicy podawali do wiadomości pozostałych zaplanowane przez siebie podwyżki cen (motywy 806–809 zaskarżonej decyzji).

45 Po piąte, antykonkurencyjne praktyki uzupełniające w stosunku do tych polegających na koordynacji podwyżek cen polegały albo na zawieraniu porozumień mających związek ze szczególnymi zdarzeniami, albo na wymianie mających szczególne znaczenie informacji handlowych w ten sam sposób i w tym samym czasie w ramach znajdujących się w różnych państwach członkowskich organizacji. Praktyki te potwierdzają intensywność i stabilność tego kartelu. Przykładowo w 2004 r. jego uczestnicy w Belgii, Niemczech, we Francji, Włoszech i w Austrii porozumieli się w kwestii wprowadzenia podwyżek stosowanych przez nich cen jako następstwa wzrostu cen surowców. W 2002 r., w związku z wejściem euro, wytwórcy porozumieli się w przedmiocie kalendarza wprowadzania nowych widełek cenowych. Wymiana mających szczególne znaczenie informacji polegała przede wszystkim na wymianie aktualnych danych dotyczących sprzedaży, przeważnie w postaci określonych procentowo wzrostów i spadków w porównaniu z poprzednim okresem referencyjnym, oraz, często, prognoz na następne miesiące. Zachowania te dotyczyły tych samych członków, którzy stosowali praktyki ustalania cen; były one też ustalane w ramach tych samych organizacji (motywy 810–813 zaskarżonej decyzji).

46 Po szóste, w odniesieniu do związków transgranicznych Komisja podnosi przede wszystkim, że organizowane w jednym państwie członkowskim dyskusje o cenach czasami pociągały za sobą dyskusje o podwyżkach cen w innych państwach członkowskich. Przykładowo zawarte przez wyspecjalizowaną organizację niemiecką Arbeitskreis Duschabtrennungen (zwaną dalej „ADA”) porozumienie w przedmiocie podwyżek cen kabin prysznicowych pociągnęło za sobą w 2000 r. koordynację cen w ramach austriackiej organizacji Arbeitskreis Sanitärindustrie (zwanej dalej „ASI”). Następnie warunki rynkowe w różnych państwach członkowskie były ze sobą wzajemnie powiązane. Przykładowo w Austrii w 2001 r. usiłowano wyrównać ceny do poziomu tych stosowanych w Niemczech. Wreszcie znajdujące się w Niemczech i uczestniczące w kartelu spółki zależne wielkich przedsiębiorstw podawały do wiadomości nie tylko ceny dotyczące państwa członkowskiego, które obejmowała koordynująca spotkanie organizacja krajowa, ale również ceny dotyczące innych państw członkowskich (motywy 818–823 zaskarżonej decyzji).

47 Ponadto istnienie związków transgranicznych oraz centralne ustalanie cen w ramach przedsiębiorstw prowadzących działalność w szeregu państw członkowskich można wytłumaczyć w szczególności znaczeniem wymiany handlowej między państwami członkowskimi, jaka ma miejsce w dziedzinie armatury sanitarnej. Ta znacznych rozmiarów wymiana handlowa świadczy o tym, że wdrożenie antykonkurencyjnych porozumień umożliwiło powstanie synergii między poszczególnymi przedsiębiorstwami (motywy 824–833 zaskarżonej decyzji).

48 Po siódme, w odniesieniu do centralnego ustalania cen w ramach przedsiębiorstw większość tych, które brały udział w stwierdzonym kartelu i prowadziły działalność na szczeblu ponadnarodowym, stosowała scentralizowaną i kontrolowaną z siedziby każdej grupy politykę cenową. To w szczególności w siedzibach tych grup realizowane były zadania ustalania cen wyjściowych; tam również określano widełki cenowe pozwalające krajowych spółkom zależnym na dostosowanie ich cen dzięki możliwości uwzględnienia posiadanych informacji o krajowych konkurentach. Przykładowo w przypadku Hansgrohe znajdujący się w Niemczech i zarządzający cenami na poziomie strategicznym wydział realizował zadanie ustalania cen, uwzględniając znajomość rynków oraz informacje zebrane od spółek zależnych w całej Unii Europejskiej. Mali niezależni wytwórcy, którzy uczestniczyli w tych spotkaniach organizacji, pozostawali pod wpływem wymienianych na nich informacji (motywy 834–844 zaskarżonej decyzji).

49 Po ósme, w odniesieniu do obiektywnych związków istniejących pomiędzy trzema podgrupami produktów, w odniesieniu do każdej z tych podgrup chodzi o instalacje sanitarne do łazienek określane przez Hansgrohe jako należące do produktów, które są „widoczne” w łazience. Istnienie tych obiektywnych związków między trzema podgrupami produktów zostało w sposób dorozumiany potwierdzone ze względu na to, że spotkania organizacji obejmowały dwie lub trzy podgrupy

produktów, a ich wytwórcy mieli wspólnych klientów. Ponadto rozpatrywane przedsiębiorstwa przyznały, że te trzy podgrupy produktów uzupełniały się wzajemnie, co potwierdza istnienie łączących je obiektywnych związków (motywy 845 i 846 zaskarżonej decyzji).

50 Po dziewiąte, w odniesieniu do stabilności mechanizmu służącego koordynacji cen w czasie Komisja zauważa, że rozpatrywane mające znamiona zmowy uzgodnienia były nadal stosowane zgodnie z tym samym powtarzającym się mechanizmem również po odejściu niektórych członków kartelu. W tym względzie instytucja ta wskazuje przykładowo, że w 1999 r. Hansa zaprzestała uczestnictwa we włoskiej organizacji Michelangelo – która obejmowała swym zasięgiem zarówno armaturę sanitarną, jak i wyroby ceramiczne – jednocześnie nadal uczestnicząc w organizacji Euroitalia, obejmującej swym zasięgiem armaturę sanitarną i, w mniejszym zakresie, wyroby ceramiczne (motywy 801 i 847 oraz przypis 1176 zaskarżonej decyzji).

51 Po dziesiąte, w odniesieniu do uczestnictwa, mobilności i odpowiedzialności kierownictwa istnieje szereg przykładów przedstawicieli spółek, którzy przeszli z jednego uczestniczącego w stwierdzonym naruszeniu przedsiębiorstwa do innego czy też wzięli na siebie odpowiedzialność za szereg państw członkowskich, lub też uczestniczyli w mających znamiona zmowy spotkaniach szeregu organizacji odbywających się w szeregu państw członkowskich. Czynniki te potwierdzają wyciągnięte przez Komisję wnioski w przedmiocie wieloproduktowego charakteru i zasięgu geograficznego tego naruszenia. Przykładowo pan [V.] z Sanitecu był obecny na mających znamiona zmowy spotkaniach SFP w Niderlandach oraz na takich samych spotkaniach Vitreous China Group (zwanej dalej „VCG") w Belgii. Umożliwiło mu to informowanie innych konkurentów o toczących się w ramach każdej organizacji dyskusjach. Pan [D.] reprezentował Ideal Standard w ramach ASI i uczestniczył w dyskusjach dotyczących nie tylko wyrobów ceramicznych, lecz również armatury sanitarnej (motywy 848 i 849 oraz przypisy 1177–1180 zaskarżonej decyzji).

52 W drugiej kolejności Komisja bada uczestnictwo przedsiębiorstw, o których mowa w zaskarżonej decyzji, w tym również skarżących, w rozpatrywanym jednolitym naruszeniu (motyw 850 zaskarżonej decyzji).

53 Po pierwsze, zdaniem Komisji okoliczności przemawiają za tym, że skarżące, Grohe, Ideal Standard, Sanitec, Hansa, Villeroy & Boch, Duscholux i Duravit miały świadomość uczestniczenia w mającym globalny zasięg i znamiona zmowy zachowaniu, gdyż wiedziały one lub też mogły racjonalnie przewidzieć, że stwierdzone naruszenie dotyczy co najmniej trzech podgrup produktów, ze względu na to, że były członkami co najmniej jednej organizacji koordynującej, że były również członkami szeregu organizacji wieloproduktowych i że były one reprezentowane w co najmniej trzech państwach członkowskich oraz wyspecjalizowanych organizacjach, za pośrednictwem których nawiązywały one kontakty z innymi przedsiębiorstwami prowadzącymi w ramach stwierdzonego naruszenia działalność w szeregu państw członkowskich (motyw 852 zaskarżonej decyzji).

54 Po drugie, w szczególności skarżące, Grohe, Ideal Standard i Sanitec uczestniczyły za pośrednictwem swych krajowych spółek zależnych w mających znamiona zmowy spotkaniach organizacji w sześciu państwach członkowskich. Ponadto wszystkie one uczestniczyły w takich spotkaniach co najmniej jednej organizacji koordynującej, a często – szeregu organizacji wieloproduktowych. Wszystkie uczestniczyły bezpośrednio w stwierdzonym naruszeniu w odniesieniu do trzech podgrup produktów, których dotyczyła ich działalność. Komisja wyjaśnia, że skarżące należały do IFS, ASI, SFP i Stichting Verwarming en Sanitair (zwanej dalej „SVS"), z siedzibą w Niderlandach. Działalność tych czterech organizacji koordynujących dotyczyła zatem trzech podgrup produktów. Były one również członkami organizacji wieloproduktowych Euroitalia, HCT i Amicale du sanitaire, obejmujących swą działalnością co najmniej dwie podgrupy produktów (motyw 853 zaskarżonej decyzji).

55 Następnie w świetle tej dokonanej przez Komisję i przedstawionej w pkt 39–54 powyżej oceny należy zbadać, czy instytucja ta słusznie wyciągnęła wniosek, że rozpatrywane praktyki składają się na jednolite naruszenie, co kwestionują skarżące.

56 Na wstępie należy z jednej strony zauważyć, że choć skarżące w ramach swego jedynego podniesionego na poparcie niniejszej skargi zarzutu podnoszą, iż nie uczestniczyły one w jednolitym naruszeniu, to jednak wskazują, po pierwsze, że nie kwestionują one okoliczności potwierdzonych przez nie wcześniej w trakcie postępowania administracyjnego, i po drugie, że przyznały się do naruszenia art. 101 TFUE i art. 53 porozumienia EOG. Należy zatem oprzeć się na przedstawionych w zaskarżonej decyzji i niezakwestionowanych przez skarżące w skardze okolicznościach faktycznych, aby zbadać, czy Komisja słusznie uznała, iż skarżące uczestniczyły w jednolitym naruszeniu obejmującym trzy podgrupy produktów, a nie jedynie w dwóch odrębnych naruszeniach dotyczących dwóch podgrup wytwarzanych i sprzedawanych przez nie produktów, czyli armatury sanitarnej i kabin prysznicowych.

57 Z drugiej strony należy podkreślić, że jak przyznała w istocie Komisja w uwagach przedstawionych w odpowiedzi na pytania zadane przez Sąd na rozprawie, przy ustalaniu, czy bezprawne praktyki składają się na jednolite naruszenie, nie posiada ona żadnego szczególnego zakresu swobodnego uznania. Do Sądu należy ponadto przeprowadzenie ogólnej kontroli nie tylko tego, czy przestrzegano norm mających zastosowanie do danego naruszenia, lecz również okoliczności, na podstawie których Komisja wyciągnęła lub odrzuciła wniosek dotyczący kwalifikacji w niniejszym przypadku danego naruszenia jako jednolitego.

58 W niniejszym przypadku należy rozstrzygnąć, iż na podstawie ocenianych łącznie dziesięciu przyjętych przez Komisję okoliczności faktycznych, które zostały przedstawione w pkt 41–51 powyżej, należy wyciągnąć wniosek, że po pierwsze, doszło do jednolitego naruszenia, i po drugie, że skarżące brały w nim udział.

59 Po pierwsze, w odniesieniu do stwierdzenia istnienia jednolitego naruszenia należy z jednej strony uznać, że w istocie Komisja zidentyfikowała realizowany przez rozpatrywane przedsiębiorstwa całościowy plan jako taki, którego jednolity cel polegał na umożliwieniu wytwórcom rozpatrywanych trzech podgrup produktów uzupełniających się wzajemnie przy wyposażaniu łazienki koordynacji – w ramach tego samego trzypoziomowego systemu dystrybucji – podwyżek cen fakturowanych hurtownikom, którzy byli ich wspólnymi klientami. Taka ocena wynika ze stwierdzeń poczynionych przez Komisję w częściowo przedstawionym w pkt 39 powyżej motywie 793 tiret czwarte zaskarżonej decyzji, w jej motywie 793 tiret trzecie oraz w częściowo przedstawionych w pkt 43 powyżej motywach 803–805 tej samej decyzji. Za dokonaniem takiej oceny przemawia również dokonana przez Komisję analiza, zgodnie z którą cel rozpatrywanych bezprawnych praktyk polegał – jak przyznały to skarżące nie tylko w postępowaniu administracyjnym (zob. motyw 931 i przypis 934 zaskarżonej decyzji), lecz również na rozprawie w odpowiedzi na zadane przez Sąd pytania – na przyjęciu wspólnego stanowiska wobec hurtowników, którzy dysponują znacznymi możliwościami negocjacyjnymi, a to ze względu na konieczność przedstawienia im w tym samym momencie cen, które były im oferowane w odniesieniu do trzech podgrup produktów.

60 Z drugiej strony Komisja powołuje się na szereg łączących rozpatrywane bezprawne praktyki związków komplementarności mających świadczyć o istnieniu opisanego w poprzednim punkcie całościowego planu. Jedną z obiektywnych przesłanek świadczących o wdrożeniu tego całościowego planu jest bowiem w istocie okoliczność, że przede wszystkim rozpatrywane praktyki były wdrażane przez znacznych rozmiarów jednolitą grupę przedsiębiorstw (zob. przedstawione w pkt 41 powyżej motywy 796 i 797 zaskarżonej decyzji), których działalność dotyczyła dwóch z trzech podgrup produktów (zob. przedstawiony w pkt 42 powyżej motyw 801 tej decyzji) należących do tego samego sektora i połączonych związkami komplementarności (zob. przedstawiony w pkt 49 powyżej motyw 845 zaskarżonej decyzji). Następnie wdrożone przez tę zajmującą centralną pozycję grupę przedsiębiorstw praktyki antykonkurencyjne były stosowane w ramach wielu wspólnych organizacji koordynujących i wieloproduktowych, miały za wspólny cel przeprowadzenie podwyżek cen zarówno corocznie, jak i przy okazji zaistnienia szczególnych wydarzeń dotyczących jednej z trzech podgrup produktów lub też paru z nich (zob. przedstawione w pkt 45 powyżej motywy 810–813 zaskarżonej decyzji), i były odbierane przez ich uczestników jako takie, które – jeśli mają być zaakceptowane przez wspólnych klientów – należy skoordynować (zob. przedstawiony w pkt 42 powyżej motyw 813

zaskarżonej decyzji). Wreszcie te niezgodne z prawem praktyki były wdrażane na tych samych zasadach i z tą samą częstotliwością (zob. przedstawione w pkt 44 powyżej motywy 806–809 zaskarżonej decyzji) za pomocą, w pewnych przypadkach, tych samych pracowników, którym powierzono zadanie ich wdrożenia w odniesieniu do wielu podgrup produktów na wielu terytoriach (zob. przedstawione w pkt 51 powyżej motywy 848 i 849 zaskarżonej decyzji).

61 Po drugie, w odniesieniu do uczestnictwa skarżących w rozpatrywanym jednolitym naruszeniu Komisja słusznie podniosła, że ze względu na to, iż skarżące były wraz z innymi wskazanymi w zaskarżonej decyzji przedsiębiorstwami członkami organizacji koordynujących i wieloproduktowych (zob. przedstawiony w pkt 54 powyżej motyw 853 zaskarżonej decyzji), należy uznać, iż co najmniej wiedziały one o całokształcie bezprawnych praktyk dotyczących trzech podgrup produktów, efektem czego należy je ukarać za to jednolite naruszenie.

62 W tych okolicznościach należy uznać, że Komisja słusznie wyciągnęła wniosek, iż doszło do jednolitego naruszenia, a skarżące brały w nim udział.

63 To właśnie w świetle względów przedstawionych w pkt 59–62 powyżej należy zbadać przedstawione kolejno przez skarżące argumenty dotyczące tego, po pierwsze, że za pomocą pewnych nieuwzględnionych przez Komisję okoliczności faktycznych można zakwestionować istnienie jednolitego naruszenia w niniejszym przypadku, i po drugie, że na podstawie dziesięciu uwzględnionych przez tę instytucję okoliczności faktycznych nie można wyciągnąć wniosku, iż doszło do jednolitego naruszenia.

W przedmiocie podniesionych przez skarżące argumentów dotyczących nieuwzględnionych przez Komisję w zaskarżonej decyzji okoliczności faktycznych

64 Skarżące podnoszą cztery główne argumenty dotyczące tego, że za pomocą pewnych nieuwzględnionych przez Komisję w zaskarżonej decyzji okoliczności faktycznych można zakwestionować to, czy doszło do jednolitego naruszenia.

65 Komisja nie zgadza się z tymi argumentami.

66 Po pierwsze, skarżące zauważają, że trzy podgrupy produktów różnią się między sobą, należą do odrębnych rynków i nie są względem siebie substytucyjne.

67 W tym względzie należy z jednej strony podnieść, że bezsporna między stronami okoliczność polegająca na tym, iż trzy podgrupy produktów należą do odrębnych rynków, nie musi wykluczać istnienia jednolitego naruszenia. Jak bowiem wynika z przedstawionego w pkt 22 powyżej orzecznictwa, stwierdzenie istnienia jednolitego naruszenia opiera się z definicji na założeniu, że dane praktyki antykonkurencyjne dotyczą różnych terytoriów oraz towarów czy też usług. Z drugiej strony w niniejszej sprawie, jak Komisja słusznie zauważyła na rozprawie, udzielając odpowiedzi na zadane przez Sąd pytania, okoliczność, że rozpatrywane niezgodne z prawem praktyki dotyczą wszystkich „widocznych” produktów, które uzupełniają się wzajemnie przy wyposażaniu łazienki, stanowi obiektywną przesłankę tego, że uczestniczące w tych praktykach przedsiębiorstwa mają interes w koordynowaniu swych bezprawnych praktyk wobec wspólnych klientów. W tym względzie należy stwierdzić, że skarżące nie podniosły żadnego argumentu mającego za cel zakwestionowanie zawartego w szczególności w motywie 805 zaskarżonej decyzji stwierdzenia Komisji, zgodnie z którym wytwórcy armatury sanitarnej koordynowali swe antykonkurencyjne praktyki celem wspólnej obrony swych interesów i „przyjęcia wspólnego stanowiska” wobec hurtowników. Ze stwierdzeń tych wynika, że podniesiony przez skarżące w tym względzie argument należy oddalić jako bezzasadny.

68 Po drugie, skarżące podnoszą, że żaden z siedemnastu adresatów zaskarżonej decyzji nie wytwarzał i nie sprzedawał wszystkich trzech podgrup produktów, a tylko pięciu z nich prowadziło działalność dotyczącą dwóch spośród tych podgrup.

69 Z jednej strony należy przede wszystkim podkreślić w tym względzie, że Komisja w zaskarżonej decyzji nie uznała, iż siedemnaście wskazanych w owej decyzji przedsiębiorstw uczestniczyło w jednolitym naruszeniu. W przypadku bowiem pewnych przedsiębiorstw, o których mowa jest w zaskarżonej decyzji, takich jak włoskie przedsiębiorstwa Cisal Rubinetteria SpA, Mamoli Robinetteria SpA, Rubineterrie Teoerema SpA, RAF Rubinetteria SpA czy Zucchetti Rubinetteria SpA, instytucja ta w motywie 879 zaskarżonej decyzji stwierdziła, że nie można w odniesieniu do nich uznać, iż uczestniczyły one w jednolitym naruszeniu, a to ze względu na fakt, że nie posiadała ona dowodów na ich uczestnictwo w dyskusjach dotyczących trzech podgrup produktów poza Włochami. W zaskarżonej decyzji Komisja wykazała natomiast, że składająca się z co najmniej pięciu przedsiębiorstw grupa, do której należały skarżące, wytwarzała produkty należące do dwóch z trzech podgrup, a przedsiębiorstwa te uczestniczyły w ramach organizacji koordynujących i wieloproduktowych w niezgodnych z prawem praktykach dotyczących, odpowiednio, trzech i dwóch podgrup produktów we wszystkich sześciu objętych kartelem państwach członkowskich lub w ich większości (zob. motywy 792, 853 i 854 zaskarżonej decyzji). Uczestnictwo tej zajmującej centralną pozycję grupy przedsiębiorstw w różnego rodzaju niezgodnych z prawem praktykach może zatem świadczyć o istnieniu całościowego planu, mimo że przedsiębiorstwa te nie wytwarzały produktów należących do trzech podgrup.

70 Z drugiej strony, choć skarżące podnoszą, że Komisja nie może – z wyjątkiem szczególnych okoliczności, które nie zaistniały w niniejszym przypadku –stwierdzić ich uczestnictwa w jednolitym naruszeniu w odniesieniu do podgrup produktów, w sytuacji gdy nie wytwarzały one tych produktów, argument ten należy również oddalić. Przede wszystkim bowiem argument ów, dotyczący tego, czy przedsiębiorstwo, które nie wytwarza wyrobów ceramicznych, może uczestniczyć w naruszeniu obejmującym tego rodzaju produkty, pozostaje bez związku z kwestią tego, czy spełnione zostały warunki istnienia jednolitego naruszenia dotyczącego trzech podgrup produktów. Następnie, w każdym razie, jak wynika z przedstawionego w pkt 25 powyżej orzecznictwa, przedsiębiorstwo może zostać uznane za odpowiedzialne za naruszenie obejmujące częściowo produkty, których to przedsiębiorstwo nie wytwarza, jeśli wie ono o wszystkich pozostałych stanowiących naruszenie zachowaniach planowanych lub wdrażanych przez innych uczestników kartelu dla realizacji tych samych celów.

71 Po trzecie, skarżące twierdzą, że środek ciężkości naruszenia był w przypadku każdej z trzech podgrup produktów odmienny. Ich zdaniem, mimo że pewne opisane w zaskarżonej decyzji zachowania miały dotyczyć więcej niż jednej z trzech podgrup produktów, okoliczność, iż rozpatrywane naruszenie obejmowało szereg tych podgrup, nie wystarczała do zakwalifikowania tego naruszenia jako jednolitego. Skarżące podnoszą w tym względzie dwie grupy argumentów.

72 W ramach pierwszej z nich skarżące podnoszą, że zarówno coroczna koordynacja podwyżek cen, jak i wymiana mających szczególne znaczenie informacji handlowych dotyczyły przeważnie tylko jednej z trzech podgrup produktów i obejmowały tylko niektóre z sześciu rozpatrywanych państw członkowskich.

73 Przede wszystkim należy w tym względzie stwierdzić, że choć jak podnoszą skarżące, przedmiotem większości spotkań organizacji zawodowych była tylko jedna podgrupa produktów w jednym państwie członkowskim, to nie może to jednak podważyć wniosku, zgodnie z którym rozpatrywane przedsiębiorstwa koordynowały swe antykonkurencyjne praktyki w odniesieniu do każdej z trzech podgrup produktów.

74 Następnie należy podnieść, że jak przyznają skarżące w swych pismach procesowych, koordynacja podwyżek cen trzech podgrup produktów miała miejsce – przynajmniej w sposób okazjonalny – w ramach ASI i SFP oraz IFS. W takich okolicznościach fakt, że koordynacja wieloproduktowa była

mniej intensywna – a wręcz, w przypadku niektórych z trzech podgrup produktów, nie zachodziła w innych państwach członkowskich, czyli w Belgii, we Francji i Włoszech – pozostaje bez wpływu na stwierdzenie istnienia takiej wieloproduktowej koordynacji w Niemczech, Niderlandach i Austrii.

75 Ponadto wbrew temu, co twierdzą skarżące, okoliczność, że przyznały one, iż praktyki antykonkurencyjne związane z zaistnieniem szczególnych okoliczności, takich jak wprowadzenie euro, wzrost cen surowców czy wprowadzenie opłat drogowych, polegały na skoordynowanych podwyżkach cen, świadczy o istnieniu związków komplementarności pomiędzy tymi antykonkurencyjnymi praktykami dotyczącymi każdej z podgrup produktów, i to pomimo że praktyki te miały tylko drugorzędne znaczenie w stosunku do systematycznie stosowanych praktyk polegających na podwyżkach cen. To samo dotyczy praktyk polegających na wymianie mających szczególne znaczenie informacji handlowych, w odniesieniu do których skarżące wyraźnie przyznały, że praktyki te dotyczyły szeregu z trzech podgrup produktów. Kwestia tego, czy praktyki te miały drugorzędne znaczenie w stosunku do corocznej koordynacji podwyżek cen, pozostaje bez wpływu na zakwalifikowanie owych praktyk jako „jednolitego naruszenia".

76 Wreszcie, jak słusznie podkreśla Komisja w pismach procesowych, fakt, że skarżące, jak zostało to wskazane w pkt 5 powyżej, złożyły w zastosowaniu komunikatu z 2002 r. w sprawie współpracy wniosek o zwolnienie z grzywien w odniesieniu do wszystkich produktów należących do sektora „instalacje sanitarnych do łazienek", stanowi okoliczność faktyczną, która jest istotna dla celów ustalenia tego, czy doszło do jednolitego naruszenia. Wbrew temu, co twierdzą skarżące w odpowiedzi na zadane przez Sąd na rozprawie pytania, taki fakt może co najmniej świadczyć o tym, że dotyczące armatury sanitarnej i kabin prysznicowych rozpatrywane praktyki, w których skarżące brały bezpośrednio udział, były między sobą powiązane i stanowiły część jednego i tego samego naruszenia.

77 Należy zatem oddalić jako bezzasadne podniesione przez skarżące argumenty z pierwszej grupy, która została przedstawiona w pkt 72 powyżej.

78 Podnosząc argumenty z drugiej grupy, skarżące twierdzą, że okres naruszeń różnił się w przypadku każdej z trzech podgrup produktów zarówno w przypadku Belgii, jak i w przypadku Niemiec, Francji czy Włoch. Skarżące zauważają, że nie może być mowy o obejmującym trzy podgrupy jednolitym naruszeniu, które miałoby rozpocząć się w 1994 r., skoro w Niemczech naruszenie dotyczące armatury sanitarnej rozpoczęło się dopiero w 1998 r., a naruszenie dotyczące wyrobów ceramicznych – dopiero w 2000 r.

79 W tym względzie należy przede wszystkim podnieść, że Komisja w żaden sposób nie uznała, iż doszło do jednolitego naruszenia w związku z trzema podgrupami produktów we wszystkich państwach członkowskich, począwszy najwcześniej od dnia 12 października 1994 r. do dnia 9 listopada 2000 r., lecz uznała, że to jednolite naruszenie rozwijało się i podlegało dostosowaniom w trakcie całego tego okresu w zależności od tego, jakie państwa członkowskie były nim objęte. Stwierdzenie takie wynika z art. 1 zaskarżonej decyzji, w którym Komisja dokładnie wskazała okresy, podczas których wskazane w tej decyzji przedsiębiorstwa uczestniczyły w niezgodnych z prawem praktykach, oraz terytoria, na których te dotyczące każdej z trzech podgrup produktów i składające się na jednolite naruszenie praktyki miały miejsce. Następnie okoliczność, że rozpatrywane niezgodne z prawem praktyki były zapoczątkowane w różnych momentach, w zależności od danego państwa członkowskiego i danej podgrupy produktów, nie ma żadnego wpływu na stwierdzenie, iż te rozpatrywane niezgodne z prawem praktyki pokrywały się pod względem przedmiotowym, geograficznym i czasowym, czego skarżące nie kwestionują. Jeśli chodzi w szczególności o skarżące, można podnieść, że jak stwierdziła Komisja w tabeli D zaskarżonej decyzji, uczestniczyły one w Belgii, Niemczech, we Francji i w Austrii w niezgodnych z prawem praktykach dotyczących dwóch podgrup produktów odpowiadających prowadzonej przez nie działalności wytwórczej; praktyki te miały miejsce w różnych okresach, przy czym wspólna im część odpowiada okresowi pomiędzy dniem 16 października 1992 r. a dniem 15 lipca 2004 r.

80 Należy zatem oddalić jako bezzasadne podniesione przez skarżące argumenty z drugiej grupy, która została przedstawiona w pkt 78 powyżej.

81 Po czwarte, skarżące podnoszą, że sama tylko świadomość, iż właśnie dochodzi do antykonkurencyjnej praktyki – w niniejszym przypadku w jednej z trzech podgrup odpowiadającej produktom, których dane przedsiębiorstwo nie wytwarzało – nie może pociągać za sobą zmiany kwalifikacji z dwóch odrębnych naruszeń na jedno naruszenie jednolite. Skarżące w szczególności zauważają, że nawet jeśli mogły one przy pewnych okazjach „podejrzewać, iż zachodzi możliwość corocznej koordynacji cen również w sektorze wyrobów ceramicznych", to nie wiedziały o niezgodnych z prawem praktykach, do których dochodziło w ramach obejmujących te wyroby wyspecjalizowanych organizacji.

82 W tym względzie należy jednak stwierdzić, że jak zauważa Komisja, skarżące w swych pismach procesowych wyraźnie przyznają, iż koordynacja podwyżek cen odbywała się w ramach dwóch zrzeszających je organizacji koordynujących, czyli ASI i SFP. W tych okolicznościach Komisja była w prawie uznać, że skarżące co najmniej wiedziały o antykonkurencyjnych praktykach, które zostały wdrożone w odniesieniu do nieprodukowanych przez nie wyrobów ceramicznych. Instytucja ta w oparciu o ww. w pkt 24–26 orzecznictwo uznała więc skarżące za odpowiedzialne za rozpatrywane jednolite naruszenie.

83 Argument ten należy oddalić jako bezzasadny.

84 Na podstawie dokonanych w pkt 66–83 powyżej stwierdzeń należy dojść do wniosku, że za pomocą żadnego z czterech podniesionych przez skarżące argumentów, dotyczących tego, co uważają one za obiektywne przesłanki przemawiające za istnieniem odrębnych naruszeń – niezależnie od tego, czy są one rozpatrywane łącznie czy osobno – nie można zakwestionować wyciągniętego przez Komisję wniosku, zgodnie z którym doszło do jednolitego naruszenia, w którym uczestniczyły skarżące. Całą podniesioną w tym względzie przez skarżące argumentację należy zatem oddalić jako bezzasadną.

W przedmiocie podniesionych przez skarżące argumentów dotyczących błędnie uwzględnionych przez Komisję w zaskarżonej decyzji okoliczności faktycznych

85 Skarżące podnoszą, że na podstawie żadnej z dziesięciu ww. w pkt 41–51 przesłanek przyjętych przez Komisję w zaskarżonej decyzji nie można wyciągnąć wniosku, iż doszło do jednolitego naruszenia.

86 Komisja nie zgadza się z tą argumentacją.

87 Po pierwsze, skarżące podnoszą, że na podstawie przedstawionej w motywie 797 zaskarżonej decyzji i przypomnianej w pkt 41 powyżej ocenie Komisji, zgodnie z którą istniała zajmująca centralną pozycję grupa przedsiębiorstw, nie można wyciągnąć wniosku, iż doszło do jednolitego naruszenia, a to ze względu na to, że żadna z nich nie wytwarzała produktów należących do trzech podgrup i nie uczestniczyła w kartelu w sześciu rozpatrywanych państwach członkowskich.

88 W tym względzie wystarczy przypomnieć, że jak zostało to przedstawione w pkt 70 powyżej, okoliczność, iż wskazane w zaskarżonej decyzji przedsiębiorstwa nie wytwarzały produktów należących do wszystkich trzech podgrup produktów we wszystkich państwach członkowskich, których dotyczył kartel, nie może obalić twierdzenia, zgodnie z którym istniała ograniczona, lecz jednolita grupa co najmniej pięciu przedsiębiorstw, które uczestniczyły w tych samych praktykach polegających na koordynacji podwyżek cen wobec ich wspólnych klientów; praktyki te były stosowane w odniesieniu do dwóch z trzech podgrup produktów w ramach wspólnych dla nich organizacji obejmujących te same terytoria. Okoliczność ta świadczy natomiast o tym, że w przypadku co najmniej części ze wskazanych w zaskarżonej decyzji przedsiębiorstw te wdrożone niezgodne z prawem praktyki składały się na stanowiący jednolite naruszenie całościowy plan.

89 Pierwszy z podniesionych przez skarżące argument należy zatem oddalić jako bezzasadny.

90 Po drugie, skarżące podnoszą, że przedstawiona w motywie 798 zaskarżonej decyzji i przypomniana w pkt 42 powyżej ocena Komisji, zgodnie z którą zajmująca centralną pozycję grupa przedsiębiorstw uczestniczyła w uzgodnieniach o znamionach zmowy we wszystkich państwach członkowskich lub w ich części oraz stanowiła część składową organizacji koordynującej, wprowadza w błąd. Ich zdaniem bowiem spośród trzynastu organizacji, o których jest mowa w zaskarżonej decyzji, tylko trzy organizacje koordynujące obejmowały trzy podgrupy produktów, a tylko trzy inne organizacje wieloproduktowe można było uznać za obejmujące dwie z trzech podgrup produktów. Ponadto organizacje te obejmowały wiele podgrup produktów innych niż ww. trzy podgrupy produktów.

91 Przede wszystkim należy podnieść, że nawet przy założeniu, iż okaże się prawdą, jak twierdzą skarżące, że istniały tylko trzy organizacje koordynujące i trzy organizacje wieloproduktowe, a nie osiem organizacji obejmujących co najmniej dwie z trzech podgrup produktów, jak podniosła Komisja w motywie 796 tiret drugie zaskarżonej decyzji, nie można w ten sposób podważyć twierdzenia, że rozpatrywane niezgodne z prawem praktyki były wdrożone i koordynowane, przynajmniej częściowo, w ramach tych samych organizacji zawodowych.

92 Następnie, podnosząc okoliczność, że jak zauważają skarżące, niektóre z tych organizacji koordynujących i wieloproduktowych obejmowały również podgrupy produktów niebędących przedmiotem zaskarżonej decyzji, nie można skutecznie zakwestionować twierdzenia, iż organizacje te koordynowały antykonkurencyjne praktyki dotyczące więcej niż jednej z trzech podgrup produktów, o których mowa w tej decyzji.

93 Wreszcie okoliczności faktyczne przemawiają przeciwko podniesionemu przez skarżące argumentowi, zgodnie z którym zawarte w aktach Komisji dokumenty nie świadczą o tym, że należące do wyspecjalizowanych organizacji przedsiębiorstwa nie interesowały się podgrupami produktów innymi niż te, w przedmiocie których zawierały zrzeszały się one w pierwszej kolejności. W tym względzie, po pierwsze, należy stwierdzić, że skarżące nie podnoszą żadnego konkretnego argumentu mającego na celu obalenie, przykładowo, zawartego w motywie 801 zaskarżonej decyzji twierdzenia Komisji, zgodnie z którym w Niemczech członkowie ADA, organizacji zrzeszającej producentów kabin prysznicowych, podali do wiadomości AGSI, zrzeszającej producentów armatury sanitarnej, swój zamiar podwyższenia cen przy okazji wprowadzenia euro. Jako bezzasadny należy oddalić powołany przez skarżące argument, zgodnie z którym takie powiadomienie nie ma znaczenia dla niniejszego przypadku ze względu na to, że dotyczy ono podania informacji przy okazji szczególnego zdarzenia. Taki argument nie może bowiem obalić twierdzenia, zgodnie z którym organizacje obejmujące różne podgrupy produktów komunikowały się między sobą. Z drugiej strony należy podnieść, że skarżące nie kwestionują pozostałych poczynionych przez Komisję twierdzeń, takich jak to zawarte przykładowo w motywie 800 zaskarżonej decyzji, z którego wynika, że członkowie Euroitalii uczestniczyli w dyskusjach dotyczących przede wszystkim armatury sanitarnej, lecz byli również dodatkowo poinformowani o sytuacji w sektorze wyrobów ceramicznych.

94 Należy zatem oddalić drugi z podniesionych przez skarżące argumentów jako bezzasadny.

95 Po trzecie, w odniesieniu do przedstawionej w motywie 803 zaskarżonej decyzji i przypomnianej w pkt 43 powyżej oceny Komisji dotyczącej istnienia wspólnej [dla trzech podgrup produktów] struktury dystrybucji i sposobu jej funkcjonowania skarżące wskazują, że nie kwestionują one istnienia wspólnej bazy klientów czy też trzypoziomowego systemu dystrybucyjnego. Twierdzą one natomiast, że takie czynniki są pozbawione znaczenia dla ustalenia, czy doszło do jednolitego naruszenia, skoro trzy podgrupy produktów różnią się między sobą, a hurtownicy nabywają wiele produktów innych niż te stanowiące przedmiot zaskarżonej decyzji.

96 W tym względzie należy podnieść, że wbrew temu, co twierdzą skarżące i jak zostało to stwierdzone w pkt 60 powyżej, okoliczność, iż będący adresatami zaskarżonej decyzji wytwórcy należących do trzech podgrup produktów mają wspólnych klientów, czyli hurtowników zajmujących się wyposażeniem łazienek, wyjaśnia przyczyny, dla których koordynacja cen instalacji sanitarnych do łazienek leżała we wspólnym interesie tych przedsiębiorstw.

97 Ponadto argumenty przedstawione przez skarżące w odpowiedzi na zadane przez Sąd na rozprawie pytania, zgodnie z którymi to argumentami ustalanie kalendarza podwyżek wynikało z obiektywnego czynnika polegającego na tym, że hurtownicy muszą sporządzić katalog cenowy na kolejny rok, że hurtownicy ci nigdy nie sprzeciwili się podwyżkom przenoszonym przez nich w każdym razie na ich własnych klientów i że nabywają oni wachlarz produktów szerszy niż obejmujący produkty należące do trzech podgrup, o których mowa w zaskarżonej decyzji, nie mogą podważyć przedstawionej w poprzednim punkcie analizy, zgodnie z którą wytwórcy, których działalność obejmowała trzy podgrupy produktów, byli zdania, że koordynowanie ich zachowań w ramach podwyżek cen fakturowanych przez nich wspólnym klientom w tym samym cyklu dystrybucyjnym leży w ich interesie.

98 Należy zatem oddalić trzeci z podniesionych przez skarżące argumentów jako bezzasadny.

99 Po czwarte, w odniesieniu do przedstawionych w motywie 806 zaskarżonej decyzji struktury i wspólnych mechanizmów praktyk antykonkurencyjnych, których treść została przypomniana w pkt 44 powyżej, skarżące stoją na stanowisku, że dokonana przez Komisję ocena, zgodnie z którą były one podobne, stoi w sprzeczności z faktem, że daty tych antykonkurencyjnych praktyk różniły się między sobą w zależności od trzech podgrup produktów i państw członkowskich, których dotyczyły. Ponadto ich zdaniem podobieństwa te wynikały z samego trzypoziomowego systemu dystrybucji, w ramach którego wytwórcy instalacji sanitarnych ogłaszali podane w procentach podwyżki cen w tym samym momencie roku.

100 W tym względzie z jednej strony należy – zgodnie z tym, co twierdzi w swych pismach Komisja – stwierdzić, że wprawdzie okresy stosowania antykonkurencyjnych praktyk różniły się między sobą w zależności od trzech podgrup produktów i terytoriów, których dotyczyły, tym niemniej nie można mieć wątpliwości co do tego, iż antykonkurencyjne praktyki, jakie stosowano w odniesieniu do każdej z trzech podgrup produktów w odniesieniu do corocznych podwyżek cen w każdym państwie członkowskim w sposób nieprzerwany pomiędzy dniem 16 października 1992 r. a dniem 9 listopada 2004 r., były do siebie niezwykle podobne.

101 Z drugiej strony za pomocą argumentów skarżących, zgodnie z którymi podobieństwa między antykonkurencyjnymi praktykami wynikały z samego trzypoziomowego systemu dystrybucji, nie można obalić twierdzenia, że wytwórcy, których działalność obejmowała trzy podgrupy produktów, mieli interes w koordynowaniu swych praktyk polegających na podwyżkach cen, gdyż, przeciwnie, owe argumenty przemawiają za przyjęciem tego twierdzenia.

102 Należy zatem oddalić czwarty z podniesionych przez skarżące argumentów jako bezzasadny.

103 Po piąte, w odniesieniu do przedstawionej w motywie 810 zaskarżonej decyzji i przypomnianej w pkt 45 powyżej oceny Komisji skarżące podnoszą, że podobieństwo niezgodnych z prawem praktyk związanych z zaistnieniem szczególnych wydarzeń jest pozbawione znaczenia dla sprawy ze względu na to, że miały one jedynie drugorzędne znaczenie, że dotyczyły jedynie sześciu wskazanych w zaskarżonej decyzji państw członkowskich i nie zawsze obejmowały trzy podgrupy produktów.

104 W tym względzie należy najpierw podnieść, że skarżące nie kwestionują zawartej w szczególności w motywie 811 zaskarżonej decyzji oceny Komisji, zgodnie z którą w 2004 r. wytwórcy skoordynowali swe ceny w pięciu państwach członkowskich po podwyżce cen surowców. Następnie skarżące nie kwestionują też przestawionego przez Komisję tytułem przykładu w przypisie nr 1104 zaskarżonej

decyzji twierdzenia, że do wymiany informacji dotyczących sprzedaży kabin prysznicowych i armatury sanitarnej doszło w trakcie spotkania producentów wyrobów ceramicznych, które miało miejsce w dniu 17 stycznia 2003 r. Te poczynione przez Komisję stwierdzenia potwierdzają raczej niż wykluczają to, że przynajmniej w latach 2003 i 2004 w różnych państwach członkowskich doszło do koordynacji działań rozpatrywanych przedsiębiorstw mających za przedmiot rozpatrywane trzy podgrupy produktów, również przy okazji zaistnienia szczególnych wydarzeń.

105 Należy zatem oddalić piąty z podniesionych przez skarżące argumentów jako bezzasadny.

106 Po szóste, skarżące podnoszą, że przedstawiona w motywie 818 zaskarżonej decyzji i przypomniana w pkt 46 powyżej ocena Komisji dotycząca istniejących między niezgodnymi z prawem praktykami związków transgranicznych jest pozbawiona znaczenia dla ustalenia zakresu naruszenia dotyczącego trzech podgrup produktów.

107 W tym względzie należy stwierdzić, że jak słusznie podnoszą skarżące, istnienie między niezgodnymi z prawem praktykami związków transgranicznych nie pozwala samo w sobie na ustalenie, iż stwierdzone naruszenie obejmuje trzy podgrupy produktów. Istnienie tych związków transgranicznych potwierdza natomiast to, że istniała konieczność skoordynowanego wdrożenia tych niezgodnych z prawem praktyk w różnych państwach członkowskich, w których producenci prowadzili swą obejmującą trzy podgrupy produktów działalność.

108 Należy zatem, po pierwsze, podnieść, że chociaż istnienie związków transgranicznych nie stanowi samo w sobie obiektywnej przesłanki przemawiającej za istnieniem całościowego planu, to jednak w kontekście innych podniesionych przez Komisję obiektywnych okoliczności pozwala ono na ustalenie w niniejszym przypadku, iż wdrożenie rozpatrywanych niezgodnych z prawem praktyk musiało być koordynowane w przestrzeni. Po drugie, powołując się na taki czynnik, nie można w każdym razie obalić twierdzeń, które doprowadziły Komisję do stwierdzenia istnienia całościowego planu.

109 W tych okolicznościach należy zatem oddalić szósty z podniesionych przez skarżące argumentów jako bezzasadny.

110 Po siódme, w odniesieniu do przedstawionej w motywach 818 i 824 zaskarżonej decyzji i przypomnianej w pkt 48 powyżej oceny Komisji dotyczącej istnienia, po pierwsze, wymiany handlowej między państwami członkowskimi, i po drugie, centralnego ustalania cen w ramach przedsiębiorstw prowadzących działalność na szczeblu ponadnarodowym, skarżące stoją na stanowisku, że ocena ta jest bez znaczenia dla analizy tego, czy doszło do naruszenia dotyczącego wielorakich produktów.

111 Stwierdzić należy, że jak słusznie podnoszą skarżące, żaden z dwóch ww. w poprzednim punkcie czynników nie wystarcza sam w sobie do wyciągnięcia na jego podstawie wniosku, iż doszło raczej do jednolitego naruszenia niż do odrębnych naruszeń.

112 Jest jednak prawdą, po pierwsze, że centralne ustalanie cen przez wielkie przedsiębiorstwa prowadzące działalność na szczeblu ponadnarodowym w zakresie co najmniej jednej z trzech podgrup produktów, które to przedsiębiorstwa były reprezentowane w ramach organizacji wieloproduktowych (takich jak ASI, IFS, Michelangelo czy SFP), umożliwiało im uwzględnianie informacji uzyskanych na spotkaniach tych organizacji przy ustalaniu na poziomie centralnym cen dla wszystkich stref geograficznych i podgrup produktów, których dotyczyła ich działalność wytwórcza. Po drugie, jest również prawdą, że istnienie wymiany handlowej między państwami członkowskimi świadczy o tym, iż rozpatrywane bezprawne praktyki obejmowały pod względem geograficznym wiele państw.

113 Dwa przeanalizowane powyżej czynniki świadczą zatem w kontekście podniesionych przez Komisję i wyliczonych w pkt 41–45 powyżej przesłanek, że rozpatrywane przedsiębiorstwa miały interes w koordynowaniu swych podwyżek cen. Ponadto należy w każdym razie stwierdzić, że podnosząc te

dwa czynniki, nie można zakwestionować pozostałych elementów dokonanej przez Komisję oceny, na postawie których to dokumentów instytucja ta wyciągnęła wniosek, iż doszło do jednolitego naruszenia.

114 W tych okolicznościach należy zatem oddalić siódmy z podniesionych przez skarżące argumentów jako bezzasadny.

115 Po ósme, w odniesieniu do przedstawionej w motywie 845 zaskarżonej decyzji i przypomnianej w pkt 49 powyżej oceny Komisji dotyczącej istnienia obiektywnych związków pomiędzy trzema podgrupami produktów skarżące twierdzą, że okoliczność, iż zostały one wszystkie uznane za podgrupy produktów „widocznych", jest pozbawiona wpływu na kwalifikację naruszenia jako jednolitego. Wiele „widocznych" w łazience produktów innych niż te, o których jest mowa w zaskarżonej decyzji, nie było bowiem przedmiotem praktyk o znamionach zmowy. Ponadto wyrażenie „widoczne produkty" jest zdaniem skarżących pozbawione dającego się zidentyfikować znaczenia ekonomicznego.

116 W tym względzie należy przypomnieć, że jak zostało to już podniesione w pkt 96 powyżej, stwierdzenie, iż trzy podgrupy produktów są sprzedawane tym samym klientom w ramach tego samego kręgu dystrybucyjnego, stanowi czynnik istotny dla oceny tego, czy pomiędzy rozpatrywanymi praktykami antykonkurencyjnymi istniały związki komplementarności. Jak zostało wskazane w pkt 97 powyżej, okoliczność, że zaskarżona decyzja dotyczy jedynie tej części „produktów widocznych" w łazience, którą stanowią armatura sanitarna i wyroby ceramiczne, jest bez znaczenia dla wniosku, że co najmniej w przypadku tych trzech podgrup produktów istniały obiektywne związki komplementarności wyjaśniające wdrażaną przez rozpatrywane przedsiębiorstwa koordynację podwyżek cen.

117 W tych okolicznościach należy zatem oddalić ósmy z podniesionych przez skarżące argumentów jako bezzasadny.

118 Po dziewiąte, skarżące podnoszą, że na podstawie dziewiątego i dziesiątego z elementów stanu faktycznego, przedstawionych w motywach 847 i 848 zaskarżonej decyzji i przypomnianych w pkt 50 i 51 powyżej, nie można wyciągnąć wniosku, iż doszło do jednolitego naruszenia.

119 W tym względzie, po pierwsze, w odniesieniu do przedstawionej w motywie 847 zaskarżonej decyzji i przypomnianej w pkt 50 powyżej oceny w przedmiocie stabilności mechanizmu służącego koordynacji cen w czasie należy stwierdzić, że jak słusznie podnoszą skarżące, okoliczność, iż mające znamiona zmowy uzgodnienia obowiązywały przez dłuższy czas, mimo że niektóre z przedsiębiorstw zaprzestały swego w nich uczestnictwa, nie pozwala samo w sobie na ustalenie, iż rozpatrywane niezgodne z prawem praktyki stanowią raczej jednolite naruszenie niż odrębne naruszenia.

120 Okoliczność ta jednak potwierdza w niniejszym przypadku, przy uwzględnieniu pozostałych dokonanych przez Komisję stwierdzeń, że w sektorze łazienkowym istniał mający na celu zakłócenie konkurencji całościowy plan, który obowiązywał przez dłuższy czas niezależnie od tego, iż niektóre z przedsiębiorstw zaprzestały swego w uczestnictwa w tym jednolitym naruszeniu.

121 Po drugie, w odniesieniu do przedstawionej w motywie 848 zaskarżonej decyzji i przypomnianej w pkt 52 powyżej okoliczności polegającej na tym, że wielu pracowników zmieniało pracodawcę, pozostając w tym samym sektorze, że prowadzili oni działalność zawodową w odniesieniu do szeregu podgrup produktów i że reprezentowali zatrudniające ich odpowiednie przedsiębiorstwo w wielu organizacjach, w ramach których stosowane były niezgodne z prawem praktyki, należy podnieść, że czynnik, iż wielu pracowników zmienia pracodawcę, pozostając jednocześnie w tym samym sektorze działalności, nie świadczy sam w sobie o tym, że rozpatrywane niezgodne z prawem praktyki stanowią raczej jednolite naruszenie niż odrębne naruszenia.

122 Niemniej jednak czynnik ten w połączeniu z okolicznością, iż ci sami pracownicy wdrażali niezgodne z prawem praktyki dotyczące wielu podgrup produktów w organizacjach, w ramach których prowadzona była niezgodna z prawem działalność, może – w świetle innych podniesionych przez Komisję i przeanalizowanych powyżej okoliczności – świadczyć o tym, że czynnik ten poprawiał warunki wdrażania całościowego planu mającego na celu zakłócenie konkurencji w całym sektorze instalacji sanitarnych do łazienek.

123 W każdym razie za pomocą tych dwóch przypomnianych w pkt 118 powyżej czynników nie można zakwestionować poczynionego przez Komisję stwierdzenia jednolitego naruszenia.

124 W tych okolicznościach należy zatem oddalić dziewiąty z podniesionych przez skarżące argumentów jako bezzasadny.

125 Z przedstawionej w pkt 87–124 powyżej analizy wynika zatem, że Komisja nie popełniła błędu w ocenie, wyciągając w kontekście całościowo ocenionych okoliczności faktycznych wniosek, iż rozpatrywane niezgodne z prawem praktyki składają się na jednolite naruszenie.

126 W tych okolicznościach należy zatem oddalić jedyny podniesiony przez skarżące zarzut i – co za tym idzie – niniejszą skargę jako bezzasadne.

W przedmiocie kosztów

127 Zgodnie z art. 87 § 2 regulaminu postępowania przed Sądem kosztami zostaje obciążona, na żądanie strony przeciwnej, strona przegrywająca sprawę. Ponieważ skarżące przegrały sprawę, należy obciążyć je kosztami zgodnie z żądaniem Komisji.

Z powyższych względów

SĄD (czwarta izba)

orzeka, co następuje:

1) Skarga zostaje oddalona.

2) Masco Corp., Hansgrohe AG, Hansgrohe Deutschland Vertriebs GmbH, Hansgrohe Handelsgesellschaft mbH, Hansgrohe SA/NV, Hansgrohe BV, Hansgrohe SARL, Hansgrohe SRL, Hüppe GmbH, Hüppe Ges.mbH, Hüppe Belgium SA i Hüppe BV ponoszą własne koszty postępowania oraz zostają obciążone kosztami poniesionymi przez Komisję Europejską.

Pelikánová Jürimäe van der Woude

Wyrok ogłoszono na posiedzeniu jawnym w Luksemburgu w dniu 16 września 2013 r.

Podpisy

Spis treści

Okoliczności powstania sporu 2

Przebieg postępowania i żądania stron 3

Co do prawa 4

W przedmiocie pierwszej części zarzutu, dotyczącej błędów popełnionych przy określaniu okoliczności pozwalających na wyciągnięcie wniosku o istnieniu jednolitego naruszenia i uczestnictwie przedsiębiorstw w takim naruszeniu 4

W przedmiocie drugiej części zarzutu, dotyczącej popełnionych podczas oceny okoliczności faktycznych błędów, które doprowadziły do kwalifikacji naruszenia jako jednolitego i do stwierdzenia uczestnictwa w nim skarżących 7

W przedmiocie podniesionych przez skarżące argumentów dotyczących nieuwzględnionych przez Komisję w zaskarżonej decyzji okoliczności faktycznych 12

W przedmiocie podniesionych przez skarżące argumentów dotyczących błędnie uwzględnionych przez Komisję w zaskarżonej decyzji okoliczności faktycznych 15

W przedmiocie kosztów 20